

El romiatge de l'aigua a l'antiga

Jordi Bertran

Prop de vuitanta quilòmetres separen Sant Magí de la Brufaganya respecte a la ciutat de Tarragona. O el que és el mateix dos jorns esforçats al pas àgil dels carros que la Societat de Sant Antoni de Valls i els Portants de l'Aigua de Sant Magí s'encarreguen de conduir en aquest romiatge que, en bona part del trajecte, segueix el curs del riu Gaià i desafia els 760 metres de desnivell des del santuari fins a Tarragona. Tal com si carreters i portants seguissin el serpenteig de l'aigua que, mentre les tropes romanes el capturaven, va fer brollar qui acabaria sent el patró tarragoní, cada 17 i 18 d'agost la Conca de Barberà i el Camp de Tarragona escolten el catacroc de les ferradures dels cavalls i matxos, el dringar dels cèrcols metàl·lics de les rodes dels carros, els renecs dels amos a les seves bèsties quan s'escau, i el sarau compassat d'una comitiva hereva del llegat dels nostres avantpassats.

Amb els seus carros i cavalleries, el Quec, el Txolo, el Rabassó, el Nogués, el Quildo, el Jaume, el Pedro, el Juanito, el Marc del Mas de l'Anna, el Toni de Sant Martí Sarroca... són el patrimoni viu d'un romiatge traspasat de generació en generació des dels temps immediats a la dominació francesa de principis del segle XIX. Era l'època en què Tarragona havia quedat brutalment castigada per la guerra del francès arran del setge de 1811. A partir d'aleshores els dos anys d'ocupació francesa deixaren la ciutat en una situació de misèria i fam, agreujada a la marxa de les tropes napoleòniques, precisament el 19 d'agost de 1813 –diada de Sant Magí–, per la voladura dels punts estratègics. D'uns mesos abans d'aquest fet, concretament del gener del 1813, són les dades demogràfiques contingudes a l'informe del prefecte francès Alban Villeneuve. S'hi constata com la població de Tarragona s'havia vist delmada per resistència heroica contra el francès, de manera que els 12.000 habitants anteriors al conflicte bèl·lic havien passat a ser 3.000 a principis d'aquell 1813. El fet que s'apagués la metxa que havia de fer esclatar la pólvora del baluard de Sant Magí, on hi ha avui la capella del sant eremita, és el punt de partida del patronatge actual per als tarragonins i, en definitiva, del romiatge de l'aigua. Aquest no se sap de quan data exactament, però si més no des del 1843, tal com documenta un llibre de comptes d'aquell any.

Cada matinada del 17 d'agost, avantvigília de la festa, quan encara no són les sis i les gralles interpreten el toc de matinades, El Perico, el Careto, el Moro, el Rubio... es vesteixen amb les seves barrigueres i collars, campanetes i picarols, mentre beuen del rierol que, durant tota la nit, ha estat l'únic so que ha penetrat la nit de la Brufaganya. Majoritàriament els carreters vallencs i els portants tarragonins –amb

algun convidat privilegiat com qui subscriu amb plaer i agraïment aquestes ratlles- han dormit sota els carros o en tendes. Amb la cara ben neta amb l'aigua de la capella de les Fonts, s'afanyen a esmorzar amb les viandes i alguna barreja que arriba des de Pontils, el municipi amfitrió del santuari. Minuts després de les set comença un dels romiatges més llargs no sols de Catalunya sinó del conjunt dels Països Catalans, ja que, per exemple, iguala en distància el de més anomenada del País Valencià que cada primavera enllaça d'anada i de tornada el poble de Les Useres i el santuari de Sant Joan de Penyagolosa.

L'aigua de Sant Magí travessa la diversitat de paisatges d'aquestes contrades. Al matí predomina el bosc, especialment frondós fins a Querol. Abans d'arribar-hi, hi ha trams de bellesa exquisida, feréstega i abrupta, com el de Santa Perpètua de Gaià. El castell i l'església es drecen en la mateixa línia del penya-segat, al fons del qual discorre el Gaià maginià. La torre del castell, edificada directament sobre l'espadat amb una verticalitat esfereïdora, és de planta triangular, l'única de Catalunya amb aquestes característiques, i en la qual es constata que la part interior va ser edificada abans de l'any 1000. Tota una història se'ns aboca. A peu del nostre camí, la capella del cementiri, dedicada a Santa Susanna, és preromànica, de nau rectangular, a la qual s'afegí un creuer en el segle XIV. Poc abans de les nou, esmorzem en un revolt entre Santa Perpètua i Seguer. Aleshores el camí cedeix el pas a l'església de Sant Jaume de Montagut, i a Querol, aturonat també a l'esquerra del Gaià ja dins l'Alt Camp i on farem un beure, mentre la corrua de carros davant el bar rememora temps de fondes i traginers. Són quarts d'onze del matí. Camí del Pont d'Armentera, el bosc va sent substituït pel conreu de secà enmig del qual els ametllers prenen volada. Al Pont el vermut ens acull just a l'entrada d'un poble que conserva uns bonics plataners, emblemes d'hospitalitat.

Després un sol de justícia ens empeny per voler divisar la silueta de l'art cistercenc de Santes Creus. Com pregonant les decoracions dels pilars i capitells del monestir, els pàmpols i gotims del raïm anuncien el seu destí ineludible: la verema, sense la qual aquestes terres, els seus homes i les seves tradicions no serien iguals. La vinya flirteja amb les oliveres. És el moment de l'aturada per dinar a l'albereda de Santes Creus, on prèviament ens remullen els peus en l'aigua. La vinya es torna senyora del camí que, per Aiguamúrcia i Vila-rodona, on passem gairebé a les sis de la tarda, ens portarà cap a les set del vespre fins a Bràfim on farem nit al voltant del santuari del Loreto.

El segon jorn, vigília del Sant, les vinyes donaran pas a les garrofes, tal com si el paisatge ens expliqués el tempo de collita dels nostres camps. A les vuit el coll de Nulles és la breu aturada per al cafè.

Després, a continuar fins a l'Argilaga, baixant per la costa de la Serra fins al poble. Cap a les 9 l'espígol olorós i remeier ens dóna la benvinguda a la plaça de la localitat que va veure per darrera vegada el 1929 la torreta de quatre pisos del ball de Valencians. Tot seguit, es fa parada i fonda per esmorzar de forquilla, àpat ben amorosit pels seus habitants que acullen la comitiva amb passió. Les coques, excel·lència indiscutible dels forns del Camp de Tarragona, esclaten plaents sobre les taules. Carreters i portants agraeixen les atencions pujant la canalla local als carros fins a la sortida de la vila. Arriba un dels trams més durs on l'asfalt i les edificacions es fan propietàries del paisatge en el trajecte que duu fins als Pallaresos, on tocarà el vermut, per seguir fins a Tarragona on entrarem travessant el barri de Sant Pere i Sant Pau fins a la vora de la muntanya de l'Oliva.

Enguany, en algun moment del romiatge, ens vindrà a la memòria el senyor Josep Maria Musté, regidor a l'Ajuntament de Tarragona entre 1987 i 1995, i senador electe el 1989. Ell no va ser mai a l'àrea de cultura i festes, però sense la seva passió per la ciutat, el coneixement encertat dels petits detalls de la història local, l'honestedat humana i política, la bonhomia amb els ciutadans i els treballadors, i l'esperit crític quan calia, la baixada de l'aigua des de Sant Magí de la Brufaganya fins a Tarragona no hauria trobat l'esperit atàvic i les aromes vuitcentistes. Recordo el dia que m'ho va explicar, entusiasmat, com un nen petit vessant il·lusió. Just és reconèixer la seva contribució perquè acabessin desapareixent els jeeps agònics de la brigada municipal, testimonis muts de la festa més desnaturalitzada de la dictadura, i tornés aquesta fauna màgica de cavalls i matxos. Els ulls dels meus fills espuernegen en veure i viure un romiatge de l'aigua a l'antiga, de veritat.